
Rijmplekken in de bibliotheek: met vallen en opstaan naar een beter rendement van de afdeling poëzie voor volwassenen

Jeroen Messely
Bibliotheekmedewerker
Gemeentelijke openbare
bibliotheek Wevelgem
Vanackerestraat 20
8560 Wevelgem
e-mail:
jeroen.messely@wevelgem.be

ARTIKEL

In elke openbare bibliotheek is meestal wel een poëziesamenvatting aanwezig, maar vaak is die voor verbetering vatbaar. Zowel inhoud en opstelling als promotie kunnen – soms met relatief kleine inspanningen – beter afgestemd worden op de wensen van de poëziegebruiker. Een studie uitgevoerd voor een eindwerk aan de bibliotheekschool van Gent, draagt alvast heel wat ideeën aan.

ook daar werkte een dichter: Callimachus. Maar terwijl deze laatste antieke bibliothecaris over poëtische vakken-nis beschikte, en over welhaast onbeperkte ruimte en financiële middelen, heeft de hedendaagse bibliothecaris het heel wat lastiger om een poëziesamenvatting uit te bouwen.

INLEIDING

Volgens Brian Hinton, medewerker van Library Association Record, zijn dichters en bibliothecarissen verwante zielen. Net zoals voor de dichter de kunst erin bestaat het juiste woord te kiezen, en geen woord te veel of te weinig, zo is ook de job van de bibliothecaris een evenwichtsspel van kiezen en kopen, van weren en selecteren. Zowel de dichter als de bibliothecaris geven vorm aan een complexe en verwarrende wereld. Allebei kunnen ze de ogen van het publiek openen, het nieuwe dingen laten ontdekken. En dat alles moeten ze doen zonder vooroordelen te koesteren en zonder persoonlijk winst oogmerk.

Dichters hebben vaak een goede relatie met bibliotheken. Omdat ze doorgaans boekenminnaars zijn, schrijven ze er ook geregeld over. Soms valt de figuur van dichter en bibliothecaris samen. De Engelse dichter Philip Larkin was werkzaam als bibliothecaris, Annie M.G. Schmidt werkte van 1932 tot 1946 in een bibliotheek en zo zijn er nog voorbeelden. Tot in de oerbibliotheek van Alexandrië, toe. Want

---

PROFIEL VAN DE POËZIESAMENVATTING IN DE VLAAMSE BIBLIOTHEEK ¹

Hoe problematisch zijn poëziesamenvattingen?

Poëzie heeft het niet gemakkelijk. Een poëziesamenvatting is moeilijk, dun en duur, en het genre kan maar een beperkt publiek bekoren. Daarom is poëzie economisch niet rendabel. Terwijl de bibliotheek een heel belangrijk want democratisch distributiekanaal is voor poëzie, staat zij ook daar vaak ter discussie. Alweer om rentabiliteitsredenen: poëzie haalt geen topcores in de uitleen en is moeilijk te promoten. Budget blijft immers één van de belangrijkste (ongewilde) selectiecriteria. En de statistieken vertellen iedere bibliothecaris dat er een wanverhouding is tussen de grootte van de poëziesamenvatting en het aantal uitleeningen. Ook bibliotheektechnisch levert poëzie heel wat problemen op: de distributie laat vaak te wensen over omdat een groot deel van de publicaties wordt uitgegeven in een bijna 'marginaal' circuit. Bundels worden ook nauwelijks gerecenseerd, terwijl poëzie juist een

erg specialistische kennis vraagt. Dat alles doet het ergste vermoeden over de kwaliteit van de poëziesamelingen in de openbare bibliotheek. Onderzoek wijst inderdaad uit dat de collectie vaak al te oppervlakkig is uitgebouwd.

Hoe ziet de poëziesameling eruit in de Vlaamse bibliotheek?

Waar het in geen enkele bibliotheek aan ontbreekt zijn verzamelde gedichten en thematische bloemlezingen. Voor individuele dichtbundels kopen bibliotheken vooral werk van bekende, gecanoniseerde dichters. Een bekende Vlaamse dichter wiens werk verschijnt bij een grote uitgeverij, maakt de grootste kans om opgenomen te worden in de bibliotheek. Onbekende auteurs, uitgegeven door kleine of minder gekende uitgeverijen, én uitgaven in eigen beheer maken daartoe de minste kans. In bibliotheken wordt zeer zeker met het literair-historisch belang van een dichter rekening gehouden, in die mate zelfs dat de aanwezigheid van gecanoniseerde dichters in openbare bibliotheken groter is dan de belangstelling van de lezer ervoor. De mindere goden uit de Nederlandstalige poëziewereld zijn doorgaans ondervertegenwoordigd.

Ronduit pover is het gesteld met debuten en werk van illustere onbekenden. Tegenover uitgaven in eigen beheer verschilt de houding van bibliotheek tot bibliotheek, maar geen enkele van die publicaties haalt een behoorlijke nationale verspreiding, ook al omdat het vaak streekdichters betreft. Vertaalde en anderstalige poëzie vormt een minderheid in de bibliotheek. In bijna alle bibliotheken is 85% tot 95% van het poëzieaanbod oorspronkelijk Nederlandstalig. Non-book poëzie is er een rareiteit.

Is de poëziesameling tevreden over het bibliotheekaanbod?

Op het eerste gezicht voldoet de poëziesameling van de doorsnee bibliotheek aan de wensen van de lezer: de lijstjes 'favoriete dichters van de poëziesameling' en 'meest uitgeleende dichters' stemmen grotendeels overeen. Die lijstjes bestaan grosso modo uit een combinatie van gebruikspoëzie en gevestigde namen. Maar uit vraaggesprekken met poëziesamelingen is gebleken dat meer dan de helft hoogstens matig tevreden is over de poëziesameling in de bibliotheek. Ze vinden het aanbod vooral eenzijdig, verouderd en te klassiek. Het bevat ook te veel bloemlezingen. Ze missen minder bekende namen, debutanten en – althans een deel van hen – buitenlandse dichters. Hier blijkt de selectie een belangrijke rol in te spelen.

Welke criteria en mechanismen spelen een rol bij de selectie?

Bij de selectie baseren bibliothecarissen zich in de eerste plaats op bronnen. Die zijn te weinig specifiek en verschillen amper van de bronnen voor andere deelcollecties (zoals romans). Te weinig dienen de specialistische tijdschriften als controlemiddel of vangnet. De teneur van de recensie speelt in dat laatste geval niet echt een rol, en al helemaal niet als het grote namen betreft. De invloed van de naam van de dichter wordt groter en zelfs doorslaggevend naarmate de bibliotheek kleiner wordt. Bij debuten is de uitgeverij belangrijk. Uit onderzoek blijkt dat de distributie van poëzie een factor van formaat is tijdens het collectievormingsproces. Wat niet of moeilijk verkrijgbaar is (kleinere uitgeverijen, in eigen beheer) of aan de aandacht ontsnapt (los van het commerciële circuit staat), kan ook niet in de collecties opgenomen worden. Het aanbod wordt bepaald door uitgeverijen en critici. Omdat bibliotheken het grootste deel van hun aanwinsten halen uit dit klassieke circuit leidt dat automatisch tot een versmalling van het marktaan-

bod en neemt het aandeel gecanoniseerde poëzie toe. Daar komt nog bij dat bibliotheken te veel of te eenzijdig met zichtzendingen werken. Voor poëzie is dat een ramp. Zichtzendingen bevatten namelijk een selectie uit het aanbod van de boekhandel, dat op zijn beurt ook een selectie is. Op het vlak van poëzie is het boekhandelaanbod een armzalige, grove selectie: het merendeel van de bundels (zelfs van Vlaamse origine) komt nooit terecht in de boekhandel.

Hoe ziet de poëziesameling eruit?

Zelfs in het tijdperk van de geautomatiseerde verwerking van uitleengegevens blijken bibliothecarissen nog steeds maar een vaag beeld te hebben van hun poëziesamelingen. Met statistieken kan je trouwens alle kanten op. Ze zeggen hoe dan ook niets over de intentie van de leners. Dé poëziesameling bestaat niet. Onderzoek bracht aan het licht dat er grosso modo echte poëziesamelingen en gelegheidsgebruikers zijn. De interesses, wensen en het uitleengedrag van beide groepen verschillen van elkaar. Gelegenheidsgebruikers hebben meestal genoeg aan de thematische collectie of vallen terug op een bekende naam. Gelegenheidspoëzie wordt ook relatief veel gekocht, hoewel vaak als geschenk. Haaks daarop staat de smaak van de echte poëziesamelaar. Die is erg gevarieerd en persoonlijk. Ook hij waardeert de topfiguren, maar heeft daarnaast veel interesse voor actuele ontwikkelingen. Buitenlandse poëzie laat de liefhebber ook niet onberoerd. Allemaal zaken die volgens hem te weinig in de bibliotheek te vinden zijn. De gemiddelde poëziesamelaar gaat voor poëzie dan ook graag naar de boekhandel: een kwart van hen koopt elke maand een bundel. Dat brengt ons bij de potentiële poëziesameling. Want het is opmerkelijk dat van de 45- tot 54-jarige poëziesamelaars – de leeftijdscategorie die het meest poëzie leest – bijna 30% nooit poëzie leent in de bibliotheek. Daar zal een grote schare overtuigde kopers bij zitten, maar het

is ook aannemelijk dat het aanbod in de openbare bibliotheek niet iedereen bevredigt. Bij de potentiële poëzielezers horen ook alle bibliotheekgebruikers die afgeschrikt worden door het plaatsingssysteem van de bibliotheek. Uit een enquête ² blijkt dat poëzielezers klagen over de opstelling. Soms kunnen ze een (beschikbare) bundel gewoon niet terugvinden in de rekken, of krijgen ze geen overzicht van wat er voorhanden is.

Met de poëzielener en zijn opmerkingen in het achterhoofd, wordt het mogelijk enkele *krijtlijnen* uit te tekenen voor een grondiger en evenwichtiger poëziebeleid in de openbare bibliotheek. Het promoten van het product 'poëzie voor volwassenen', daar gaat het in feite om. Daarvoor moeten de verschillende elementen (de 4 p's van de marketing mix) op elkaar afgestemd worden: de collectievorming (product), de opstelling (prijs, plaats) en de poëzieactiviteiten (promotie).

COLLECTIEVORMING

Investeren in poëzie kan door een apart budget te voorzien om de collectie (aanwinsten) op peil te houden, lacunes op te vullen en zo nodig een nieuw collectieonderdeel op te starten. Uitleencijfers zeggen niet alles: de tevredenheid van de poëziegebruiker in de bibliotheek is een vorm van rendement die zich niet in cijfers laat vertalen.

Om een panoramisch beeld te krijgen van het hele poëzielandschap zijn bronnen nodig van verschillende aard:

- *klassieke overzichtbronnen*: zoals de 'net-uit'-site van de Koninklijke Bibliotheek Nederland (deze wekelijkse a-lijst van de Nederlandse Bibliografie groepeerde de nieuwe poëzie onder rubriek 26), *Leesidee*, *Poëziekrant*, de sites en de nieuwsbrieven van grote uitgeverijen (bv. <http://www.boekboek.be/show>).
- *bronnen die min of meer het marginale circuit dekken*: de rubriek Perifeer in *Poëziekrant*; DRUKsel

De startpagina van de Poëziekrant.

(jaarbeurs te Gent van kleine uitgevers en marginale uitgaven, site: druksel.be, adressenlijsten van kleine uitgeverijen (bv. <http://www.xs4all.nl/~boekmaak/info.htm> of www.poeziecentrum.be) en de lokale pers voor uitgaven in eigen beheer.

- *bronnen over vertaalde en andersstalige poëzie*: de naamregisters van bekende internationale poëziebloemlezingen (Stassijns en van Strijtem, *Honderd jaar nobelprijspoëzie...*); de rubrieken Vertaling en De Meesters in *Poëziekrant*; internet (een gratis alternatief) en de Pointserie van Germain Droogenbroodt (actuele anderstalige poëzie).

Er is hernieuwde aandacht nodig voor actuele Nederlandstalige poëzie. Hedendaagse poëzie, in de vorm van individuele bundels, moet een sleutelrol spelen in de poëziesamenvatting van elke openbare bibliotheek. Om de vinger aan de pols te houden zijn de (literaire) tijdschriften van kapitaal belang. Vooral *Poëziekrant* is – ook voor kleinere bibliotheken – een must bij de

collectievorming, met name de rubrieken Gastdichter, Recensie, Debuut, Het Sienjaar en Ook verschenen. Andere literaire bladen zijn voor een stuk te raadplegen op het internet. De rubriek Poëzie in *Leesidee* biedt ook veel informatie. Tot slot kan het advies van kenners en poëziefreaks uit het lenersbestand nuttig zijn.

De belangrijkste spelers op de markt hebben elk hun eigen aanbod. Een bibliothecaris moet zich bewust blijven van het profiel van dat aanbod. Standaard Boekhandel bezit een klein, overzichtelijk aanbod waarin de poëzieleek beslist zijn gading zal vinden, maar dat voor de echte liefhebber ontoereikend is. Fnac heeft een ruime en gevarieerde collectie, met ook veel jong en vertaald dichtwerk. Maar het beste poëzieaanbod wordt geleverd door een handvol particuliere 'betere boekhandels' in de grote steden, zoals De Groene Waterman in Antwerpen. Een niet zo kapitaalkrachtige bibliotheek kan haar collectie aanvullen met bundels uit De Slegte, waar tot 90% korting wordt gegeven op poëzie ³.

De poëzielezers/leners moeten inspraak krijgen in het beleid. De meest democratische manier om dat te realiseren zijn aankoopssuggesties. Een formulier daartoe ligt best goed zichtbaar aan de balie. Niet alleen de titel of auteur

is van belang maar ook algemene kritiek; daartoe moet ruimte voorzien zijn. Onderzoek leert dat de aankoop-suggestie de leners na aan het hart ligt, maar dat de mogelijkheid nauwelijks bekend is bij het grote publiek⁴.

OPSTELLING

Omdat de poëzieopstelling enige ergernis opwekt bij de poëziefhebbers, zal een gebruiksvriendelijke opstelling snel weerspiegeld worden in betere uitleencijfers. Daardoor zullen wellicht niet meer poëziefhebbers naar de bibliotheek komen, maar opnieuw zal een barrière geslecht worden tussen poëzie en lener. Ondubbelzinnig aantonen welke opstelling van poëzie het meest tegemoet komt aan de wensen van de gebruikers, is een onmogelijke opdracht. Waar zijn immers twee equivalente proefopstellingen te vinden? Maar een combinatie van positieve elementen uit de verschillende plaatsingsmogelijkheden (alfabetisch, volgens Siso, tussenvormen, alternatieve opstellingen als categorisering en integratie...) leidt tot een 'ideale' poëzieopstelling.

Geruggensteund door signalen van bibliotheekgebruikers en onderzoeksresultaten⁵ pleiten we voor een *alfabetische opstelling van de bundels*, waarbij de Siso-classificatie overboord wordt gegooid en vertaalde poëzie en bloemlezingen in één rangschikking worden ondergebracht. De onmiskenbare troeven van deze opstelling zijn: eenvoud; geen voorkennis nodig (aan de periode-indeling hadden sowieso weinig mensen iets); attractiviteit; poëzie wordt weggehaald uit een classificatiesysteem dat met non-fictie wordt geassocieerd; vertaalde en anderstalige poëzie staan niet meer versnipperd bij de literatuurhistorische non-fictie.

Een opstelling moet daarnaast *browser friendly* zijn, veel leners willen immers lekker snuffelen in de rekken. Dat impliceert dat naast de basiscollectie enkele zinvolle rubrieken afgescheiden moeten worden, liefst op aparte planken en frontaal geplaatst. Kleinere bibliotheken kunnen deze rubriekjes afbakenen via boekblokken, of een plank voorbehouden waarop de rubrieken wisselen.

Belangrijk is een plank gelegenheids-poëzie, waarbij het thema op het rug-etiket vermeld staat. In het verlengde daarvan kan een plank met toegankelijke poëzie voorzien worden, voor de mensen die wel eens een poëziebundel willen lezen, maar niet weten waar te beginnen. Een plank actuele poëzie is ook een must, rekening houdend met het interesseprofiel van de echte poëziefhebber. Daarop komen aanwinsten, debuten, minder bekende namen en jonge auteurs. Dat betekent niet dat er geen plaats zou zijn voor een plankje toppers, met klassiekers en vaste waarden; het kan een aanknopingspunt zijn voor studenten en poëzieleken. Een plank met 'pas teruggebracht' of 'aanraders van andere poëzielezers' sluit dit geheel af.

In de poëzieafdeling mag best ook de collectie *liedjesteksten* (o.a. kleinkunst), *versjes*, *rijmpjes*... opgenomen worden. Immers, een grote gebruikersgroep, die misschien best te omschrijven is als het taalgevoelige publiek, houdt naast poëzie van andere teksten die erg taalgericht zijn. Ook boekjes met korte meditatieve teksten en andere spreukenverzamelingen uit rubriek 172, kunnen hier een plaats krijgen. Ze hebben met poëzie gemeen dat er vaak naar wordt teruggegrepen in de sleutelmomenten van het leven (geboorte, huwelijk, dood...).

De poëziehoek wordt best ondergebracht dicht bij de *fictieafdeling*. Architecten noemen dat "*de relatieschema's respecteren*": ruimtes die qua nutsfunctie en/of sfeer in elkaars verlengde liggen naast elkaar plaatsen. Voor een open-kastcollectie van 500

volumes poëzie zijn een 9-tal planken nodig.

De *inrichting* is op zich erg belangrijk en stimulerend. Een houten kast geeft de poëzieafdeling een extra cachet en straalt meer warmte uit. De poëzieafdeling moet een democratisch karakter hebben. Een opschrift als 'Literaire Poëzie' werkt dan ook niet. Een hoekje voor poëzie kan afgebakend worden met een tapijt, dat meteen geluidsdempend werkt en de sereniteit ten goede komt. Smuk de poëziehoek wat op met passende attributen: een kader met een foto van een bekende dichter, affiches... Zitgelegenheid is belangrijk, in de vorm van knusse stoelen met rugbekleding en een tafel.

Leners willen *geïnformeerd*, *geanimeerd* en *overtuigd* worden. Staat de collectie volgens (vereenvoudigd) Siso opgesteld, dan is een bord met alle poëzie-Siso-nummers en hun verklaring geen overbodige luxe. Het is onbegonnen werk om de volledige Sisoafdeling zo gedetailleerd te beschrijven voor de gebruikers, maar voor een belangrijke en zelfstandige deelcollectie als poëzie is dat zeker te verantwoorden. Presenteer de aanwinsten op een 'uitbundige' manier. Poëziebundels zijn zo dun dat nieuwigheden nauwelijks opvallen als ze gewoon in het rek worden geplaatst. Enkele kleppen voor frontale plaatsing zijn noodzakelijk in een open kast. Breng zoveel mogelijk reliëf in die eindeloze rijen van smalle bundeltjes, met tabbladen (of strips op de planken) met daarop namen van zowel gerenommeerde auteurs als schrijvers van de jongste lichten. Een collectie kan zichzelf heel behoorlijk ontsluiten als ze voldoende naar zichzelf verwijst.

Ontsluiting houdt niet op bij een transparante opstelling. Een *keuzelijst* poëzie kan een nuttige aanvulling zijn. Een mooie service die de bibliotheek daarnaast kan bieden is de *introductionbrochure*. Die is bij voorkeur niet te algemeen opgevat, maar afgestemd op concrete doelgroepen: kinderen, senioren, AVM-gebruikers en – waarom

ook niet? – liefhebbers van spannende boeken, romantische lezers en... poëzieminnaars. Zo'n brochure onderkent de aparte identiteit van de poëzielezer en wijst op de gebruiksmogelijkheden en de voor hem relevante collecties.

PROMOTIE

Promotie van poëzie in de bibliotheek past in een algemeen maatschappelijk promotiebeleid voor poëzie. Dit raakt meteen aan een fundamenteel en tegelijk pijnlijk probleem. Specialisten in het werkveld wijzen immers met de vinger naar de media en pleiten voor meer aandacht voor poëzie in het onderwijs en meer bepaald in schoolbibliotheken. Bedoeld wordt dat meer poëziepromotie een sluimerende behoefte aan de oppervlakte zal brengen. We beperken ons hier tot poëzie voor volwassenen in relatie tot de bibliotheek, hoewel poëziepromotie bij de allerkleinsten hoort te beginnen.

Vele bibliothecarissen menen dat uitbreidingsactiviteiten een extra belasting zijn voor het personeel en ten koste gaan van het bibliotheektechnisch werk. Voor volwassenen worden sowieso minder activiteiten ingericht. Toch kan een promotieactiviteit het gebruik bevorderen op drie niveaus⁶. Ze *informeert* de gebruiker over het bestaan van een (nieuwe) dienst of over een bepaalde activiteit. Daarna *motiveert* ze tot het gebruik van de nieuwe dienst of tot participatie aan de activiteit; met de bedoeling dat de doelgroep het aanbod aanvaardt/vertrouwt. En tot slot *activeert* ze tot gebruik of participatie. Van belang is dus dat promotie expliciet in het bibliotheekbeleid (budget, personeel) opgenomen wordt en dat er een apart budget voor is. Sponsoring hoeft geen vies woord te zijn.

Wat volgt is een overzicht van promotieactiviteiten die rond poëzie georganiseerd kunnen worden. Maar, in de woorden van de dichter: *"tussen droom en daad staan praktische bezwaren"*, ook in het promotiebeleid van biblio-

theeken. Ze heten: tijd, geld en personeel. Het overzicht biedt dan ook een zo breed mogelijk palet van activiteiten wat betreft grootte, kostprijs, arbeidsintensiviteit en benodigde ruimte. Het gamma bevat grote en kleine, permanente en tijdelijke activiteiten. De bronnen die daarvoor werden gebruikt zijn: gespecialiseerde (Angelsaksische) artikels over poëziepromotie, de activiteitenkalender op de Gedichtendag-site, de gemengde berichten uit bibliotheektijdschriften, vakliteratuur rond promotie én reacties op een e-mail-enquête naar Vlaamse en Nederlandse bibliotheken.

Kleed de bibliotheek aan met poëzie: aan de zijkant van de rekken, een passend gedicht in een non-fictieboek, bundels frontaal op de balie...

Geef poëzie mee aan het publiek: bladwijzers met een gedicht, flyers met poëzie én poëzieaanraders, poëzie op de boetebrief, op de website... Meegeven hoeft je niet letterlijk te nemen: laat cd's horen, zelf getapet beeldmateriaal (Dode Dichters Almanak) zien, laat liefdesgedichten voordragen op Valentijn, installeer voor een dag een menselijke poëzie-jukebox...

Stel een kleine expositie samen. Ook in de bibliotheek geldt immers de wet dat wat uitgesteld wordt, sneller meegenomen wordt. Daarnaast bepalen boekentafels mee het imago van de bibliotheek en verhogen ze de gezelligheid. Bovendien vestigen ze de aandacht op minder bekende collecties, informeren ze de bezoeker over het aanbod en helpen ze bij de preselectie. Dergelijke tentoonstellingen vormen misschien wel de populairste promotieactiviteit. Een boekenstand moet dan ook meer zijn dan een paar boeken die haastig op tafel zijn gegooid. Hoe origineler en hoe verrassender de expositie, hoe groter het aantal passanten dat er stil bij staat. De bibliotheek is de grootste speciaalzaak in poëzie, en dat mogen we best laten zien.

• Aan poëzie kleeft een aparte, exclusieve sfeer. Poëzie wordt onwil-

lekeurig geassocieerd met sereniteit, klasse, luxe, verfijning. Dit kan weerspiegeld worden in het decor: warme kleuren, een strakke vormgeving, een knusse omkleeding, gedrapeerde gordijnen, een romantisch rode achtergrond bij liefdespoëzie, moderne kunst en meetkundige kleurvlakken bij moderne en experimentele poëzie, carnavalesk decor bij plezierdichters, herfstachtige sfeer bij mijmerige poëzie à la Rutger Kopland en Leonard Nolens.

- Mix een randassortiment met een kernassortiment poëziebundels. Het kernassortiment (de grote namen, auteurs die mensen in een bibliotheek verwachten) ondersteunt op die manier het randassortiment (mindere goden, debuten, onbekende namen, uitgaven in eigen beheer).
- Reader development⁷ is een beweging die komt overgewaaid uit Engeland, waarbij de bibliotheek actief optreedt om de keuze van de lezer te verbreden, om zijn leesplezier te verhogen en hem de gelegenheid te bieden zijn leeservaringen met anderen te delen. De waarde van lezen als ontspanning wordt opgekrikt en de lezer komt centraal te staan bij promotieactiviteiten en boekenstands. Breng naast de dichtbundels ook de lezers in beeld, gebruik hun verhaal, hun leeservaring, hun motivatie bij de keuze van een boek. Maak van deze titelsuggesties een keuzelijstje. Het kan gaan om plaatselijke leners maar ook om Bekende Vlamingen: in Poëziekrant loopt momenteel een serie waarin BV's openhartig vertellen over hun favoriete poëzie.
- Bij elke expositie van poëzie moet de bibliotheek de positieve eigenschappen van poëzie en de kwaliteiten van een poëziebundel in de verf zetten. Het formaat bijvoorbeeld: poëzie is de meest portable vorm van literatuur. De kwaliteit: door te citeren uit recensies, gewonnen prijzen te vermelden... Het merk: veel leners geven de voorkeur aan een bepaalde uitgeverij. De prijs: poëzie kopen

is een dure aangelegenheid terwijl de bibliotheek gratis het grootste aanbod in huis heeft. Het leesplezier: ga eens te rade bij auteurs die poëzie warm aanbevelen (de essays van Herman De Coninck, Eddy van Vliet met zijn Poëzie: een pleidooi...).

- Probeer poëzie zoveel mogelijk te visualiseren. Dankbare thema's zijn poëzie en beeldende kunst, dubbeltalenten (de schilder en de dichter Lucebert), poëzie over steden, natuurpoëzie... Misschien zijn er wel notities, kladversies en andere manuscripten op de kop te tikken, van streekdichters of van lokale uitgevers? Leg die in een vitrine naast de eindversie en originele publicatie in het literaire tijdschrift. Het biedt het publiek inzage en inzicht in het proces van gedichten maken. The making of... poëzie. Maak een dubbeltentoonstelling: gedichten gecombineerd met foto's.
- Maak uitvergrote versies van gedichten, begeleid met een foto van de dichter. Dat geeft een persoonlijke touch. Het tête-à-tête-effect zorgt in elk geval voor een directere dialoog. Vermeld altijd de bronbundel. Spreek een kalligraaf aan om gedichten te visualiseren op groot formaat in een sierlijke letter.
- Probeer passende gedichten of poëziebundels te hangen/leggen bij non-fictiestands. Om de bruuske overgang van fictie naar poëzie te omzeilen, kan met materialen een associatieve keten worden gemaakt. Een voorbeeld: (v.l.n.r.) boeken over W.O.I - boeken over West-Vlaanderen in W.O.I. - een bloemlezing over de war poets - de recente vertalingen van oorlogspoëzie van Tom Lanoye - romans en verhalen van Tom Lanoye.
- Tot slot enkele ideeën om materialen te clusteren, gebaseerd op

verwantschap. Voor hetzelfde doel bruikbaar: liefdeslectuur (o.a. liefdespoëzie), meditatieteksten (ook poëzie), humoristische lectuur (o.a. light verse)... Verwante productie: poëziebundels, novellen, luxe-edities... (allemaal dun). Verwant merk: dezelfde uitgeverij (romans + poëzie), dezelfde schrijver... Verwante stijl: poëzie en boeken over relaxatie, interieur en kunst ('chique' producten die te maken hebben met stijl en levenskunst). Verwant thema: boeken rond moederdag (o.a. moedergedichten), natuurboeken (o.a. natuurpoëzie), literatuur over relaties (o.a. liefdespoëzie). Verwante herkomst: literatuur (ook poëzie) uit Zuid-Amerika of Afrika, proza en poëzie van de Vijftigers...

budget, over de selectiepolitiek, over populaire bundels en elitaire poëzie. Doe een oproep om de collectie te gebruiken, bundels te reserveren, suggesties te geven. Voordrachten zijn uitstekende gelegenheden om de poëziescollectie uit de rekken te halen. Toon niet alleen bundels, maar ook dichtersbiografieën, boeken over literaire techniek, boekjes voor de aspirant-dichter en literaire tijdschriften.

Laat zien dat de *poëziehoek* geen *verdomhoekje* is, niet een geïsoleerd stukje cultuur, "*geen tak die daar ergens boven de grond zweeft*" (Hugo Claus) maar zijn wortels heeft diep in het literaire leven. Volg daarom de literaire actualiteit op de voet⁸. Verzamel commerciële informatie en informatie

Organiseer een poëzieavond met een dichter. Werk bij soortgelijke evenementen met dezelfde organisator. Als het publiek die ene persoon vertrouwt zal het gemakkelijker een sprong wagen en naar een voorstelling komen van iemand die het niet kent. Probeer tijdens je inleiding tot de voordracht poëzie te demystifiëren door te praten over de ervaring van het lezen en/of luisteren naar de schrijver. Heel belangrijk is de 'nazorg' die de bibliotheek kan verlenen. Praat over de diensten die de openbare bibliotheek poëziefanfhebbers kan bewijzen. Vertel over de collectie, over lezersadvies, over het

van uitgevers. Houd persberichten van literaire evenementen, literatuurprijzen en literaire herdenkingen in het oog en hang ze op in of nabij de poëziehoek. Stel informatie over schrijfopleidingen ter beschikking. Interessante bronnen naast de dagbladen zijn: de rubrieken Agenda, Wedstrijd, Dichtersatellier, Dichtersdata en Overleden in *Poëziekrant*, alsook enkele online literaire agenda's:

<http://www.letteren.net/letteren/site/nieuws.asp>

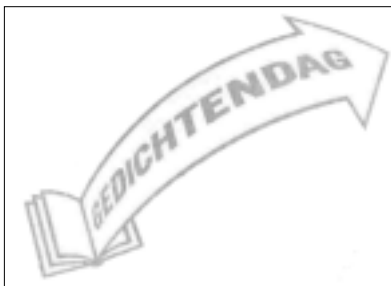
<http://www.poetry.nl/gedichtendag/kalender.php>

<http://www.poetry.nl/nieuws/nieuws.php>

<http://www.tijd.be/cultuur/>
<http://www.schrijversnet.nl>
<http://www.literatuurplein.nl>
 Specialisten als de fervente poëzielezers en de freaks kunnen informeren en attenderen.

Samenwerken met externe partners verhoogt de kans op succes. Een bibliotheek die op eigen houtje literaire activiteiten voor volwassenen en adolescenten organiseert, krijgt over het algemeen heel weinig respons. Het succes neemt toe door samen te werken met derden, zoals culturele centra, culturele verenigingen, vormingswerk... Daar zijn drie redenen voor: er kan gezamenlijk promotie gevoerd worden; verenigingen kunnen hun leden mobiliseren; en de bibliotheek en de vereniging kunnen op elkaar inspelen en gezamenlijk de organisatie en de kosten dragen. Mogelijke partners: scholen, boekhandel, leesclub, fotoclub, voordrachtacademie, kunstacademie... Mogelijke activiteiten: een mooi ingeklede tentoonstelling poëzie vs. kunst, een poëziefestival (leners die eigen of favoriete gedichten komen voordragen, eventueel in combinatie met echte dichters of voordrachtskunstenaars), een poëziewedstrijd waarna werk van laureaten wordt gepubliceerd in een bundeltje.

De Gedichtendag is een groots poëziefest dat sinds 2000 elk jaar op de laatste donderdag van januari in Nederland en Vlaanderen plaatsvindt. Bibliotheken ontvangen promotiemateriaal, samen met suggesties voor activiteiten. Eigen activiteiten, aan te melden op http://www.poetry.nl/gedichtendag/activiteiten_vlaanderen.php, worden opgenomen in de activi-

De startpagina van de portaalsite over poëzie.

teitenkalender en delen zo in de publiciteit van de dag. Op de site staan lessuggesties voor scholen met toegankelijke artikelen die mensen warm willen maken voor poëzie.

Promoot poëzie bij de bibliotheekmedewerkers. Organiseer een poëziequiz die alle medewerkers in contact brengt met de rijkdom van de collectie en een veelzijdig gebruik ervan inoefent. Organiseer een uitstap met het personeel én leners naar het Poëziecentrum. Hang wekelijks een nieuw gedicht (met verwijzing naar bundel en plaatskenmerk in de collectie) uit aan het prikbord met dienstmededelingen. En probeer zoveel mogelijk collega's bij poëzieactiviteiten te betrekken, door ieders kwaliteiten aan te spreken: de een weet wat af van poëzie, een ander is creatief, een derde heeft een goed gevoel voor lay-out, een laatste zakelijk instinct en zin voor organisatie.

Overkoepelende bibliotheekinstanties en andere cultuuroverheden kunnen ook hun schouders zetten onder een gezamenlijk poëziebeleid. Via een centraal meldpunt uitbreidingsactiviteiten, bijvoorbeeld. Dit idee werd enkele jaren geleden al geopperd door Carla Martens: "Ideaal zou zijn dat bruikbare, kant-en-klare projecten van alle bibliotheken 'ergens' in een databank gecentraliseerd worden; dan zou de energie die erin gestoken werd, meer

kunnen renderen." Daarbij aansluitend zou er website moeten komen waar kleine bibliotheken geannoteerde keuzelijsten kunnen downloaden die gemakkelijk aan te passen zijn aan de plaatselijke situatie. Deze simpele, kosten- en tijdbesparende maatregel is vrij eenvoudig te realiseren. Nog als centrale dienstverlening aan de kleinere bibliotheken zou er een krantje kunnen komen dat een grondig en gevarieerd aanbod brengt van gekopieerde poëzierecensies, vergelijkbaar met wat voor audiovisuele materialen bestaat. Geen overbodige luxe, gezien de hardnekkige problemen rond collectievorming van poëzie. En met de oprichting van de regionale bibliotheekplatforms kan er eindelijk werk gemaakt worden van een gedetailleerd beleid inzake accenten in de collectievorming. Op die manier moet het mogelijk zijn in een relatief klein regionaal werkgebied een zo groot mogelijk deel van de poëzieproductie in huis te halen. Mogelijke invalshoeken: thema, auteur, verhouding Vlaanderen-Nederland, historische poëzie, debutanten. Dat ambitieuze samenwerkingsverbanden rond poëzie wel degelijk mogelijk zijn, bewijzen praktijkvoorbeelden uit het buitenland:

- In Groot-Brittannië richtten de West Midland Libraries (www.lit-net.org) het samenwerkingsverband Poetry on Loan op om poëzie in de bibliotheken te promoten. Een voorbeeld

van een project was de 28 pagina's tellende lezersgids over poëzie, die door enkele West Midland-bibliothe-carissen werd samengesteld en uitgegeven in samenwerking met uitgeverij Faber. De gids werd verspreid op 40.000 exemplaren.

- In de Nederlandse Boekenweek 2002 (in het teken van de liefde) was er een luik poëzie. Op een speciale site (www.komliefste.com) stonden 543 liefdesgedichten, doorzoekbaar op dichter, titel, beginregel, thema, generatie, trefwoord en op nummer. De bezoeker die via e-mail 10 gedichten uitkoos kon die voor 7.50 euro laten bundelen in een boekje van 60 pagina's. Deze hoogst persoonlijke bloemlezing kon achteraf afgehaald worden bij de boekhandel.
- Het New Yorkse Poets House biedt, in samenwerking met New York Public Library en Brooklyn Public Library, de bibliotheken in de buurt het project Poetry in the Branches (pitb) aan. Doel van pitb is het promoten van poëzie bij de brede bevolking en aldus de uitleencijfers van poëzie de hoogte in te jagen. Het project omvat een sourcebook met modellen en ideeën voor poëzie-promotie, diverse trainingssessies en een steunpunt dat de plaatselijke situatie van een bibliotheek en haar potentieel onderzoekt en administratieve ondersteuning verschaft.
- Een heel bijzonder project kwam van de Amerikaanse poet laureate Robert Pinsky, in samenwerking met de New England Foundation for the Arts. Het Favorite Poem Project is een audio- en videoarchief met opnames van Amerikanen uit alle 50 staten, die elk hun lievelingsgedicht voorlezen, gevolgd door een korte motivatie. Mensen van alle mogelijke leeftijden, beroepen, oplei-

dingen zijn vertegenwoordigd, alsook een paar beroemdheden. Om deze grote verscheidenheid te bereiken werden de lokale bibliotheken ingeschakeld, waar kleine opnamesessies werden gehouden. De banden zijn nu eigendom van het Archive of Recorded Poetry and Literature van de Library of Congress, maar worden ook via andere kanalen (zoals de bibliotheek) openbaar gemaakt.

Voor jongeren kan een speciale dienstverlening ontwikkeld worden. De 16- tot 20-jarigen zijn immers in elke bibliotheek de meest actieve poëzielenaars. Al komen de meeste niet uit vrije wil met de poëziecollectie in aanraking, maar voor schoolopdrachten: 60% van de jongeren tot 24 jaar zegt 'vaak' poëzie te lenen in de bibliotheek, terwijl 12 tot 16% zich een 'echte' poëzielezer noemt. Daarom zijn de studenten een erg belangrijke groep gelegenheidsgebruikers van poëzie in de bibliotheek. Enkele eenvoudige promotiemiddelen:

- Besteed bij de aankoop van thematische poëzie aandacht aan typische *jongerenitems*: verliefdheid, seksualiteit, vriendschap, eenzaamheid, politiek engagement, popcultuur... Zorg voor voldoende jonge dichters, en leg een favorietenmapje e-poetry aan op het internet.
- Houd als inlichtingenwerker steeds een *niet-uitleenbaar exemplaar van thematische bundels* als het *Groot Gezinsverzenboek* (Deleu) en het tweedelige *Is dit genoeg?* (Buddingh' en Van Vliet) achter de hand, waar studenten uit mogen kopiëren. Houd een ringmap bij met gedichten die al eerder succes hadden. Veel schoolopdrachten komen immers

terug. Op het internet kunnen startpagina's als <http://poezie.pagina.nl> goede diensten bewijzen.

- De bibliotheek kan *klassen een speciale zichtcollectie poëzie* aanreiken. Het is eens wat anders dan de eeuwige bloemlezingen en uittrekselgedichten. Voeg er van elke dichter een biografie bij, en een recensie uit de Lite-Rom.
- *Bezorg taalleerkrachten een lijst met aanwinsten, debuten* van het afgelopen jaar en andere namen van de coming men van de hedendaagse poëzie om het lesgeven over moderne poëzie te promoten en als tegengewicht voor de encyclopedische cursussen propvol klassiekers. Het kan op lange termijn een invloed hebben op de uitleening van de collectie actuele poëzie, zeker wanneer deze bundels lesmateriaal worden. In samenspraak met leerkrachten kan de bibliotheek bepaalde bundels aankopen.
- Contact met leerkrachten uit de buurt is sowieso nodig, al was het maar om te vermijden dat leerlingen wereldvreemde ('bibliotheek-

vreemde') opdrachten krijgen, zoals het zoeken van onbestaande besprekingen, gedichten over de gekste onderwerpen, of het lezen van gedateerde bundels.

NAWOORD

Dit artikel is een bewerking van een scriptie van ruim 200 pagina's. *Alles uit de kast!: naar een optimaal rendement van de poëziesamenvatting in de openbare bibliotheek* schetst een vollediger, genuanceerder beeld van de poëziesamenvatting in de Vlaamse bibliotheek, gaat dieper in op selectietechniek en concrete bronnen, alle mogelijke plaatsingsmanieren worden via pro's en contra's uitgespit en promotieactiviteiten worden met praktijkvoorbeelden geïllustreerd. Daarnaast is er ook ruimschoots aandacht voor inlichtingenwerk: aan de hand van 23 frequente vragen rond poëzie worden telkens een zoekstrategie en een gamma van informatiebronnen aangereikt. Bij het eindwerk hoort ook een cd-rom met bijlagen, waarop o.a. 400 internetlinks rond poëzie en het volledige titelbestand van poëzie te vinden in de Vlacc (t/m 2001).

Wie een gedetailleerde inhoudstafel van het eindwerk wil of dat wenst te bestellen, neemt best contact op via e-mail: jeroen.messely@wevelgem.be.

NOTEN

1. Dit profiel kwam tot stand na het vergelijken van enkele universitaire scripties rond poëzie in Vlaanderen en Vlaamse bibliotheken: Patricia Van Boxel, *Poëzie in Vlaanderen: produktie, distributie en consumptie*. - Leuven: KUL, 1994. Zij schreef zelf een samenvattend artikel rond haar conclusies: Patricia Van Boxel, *Poëzie in de openbare bibliotheek*, in: *Openbaar*, 26 (1996) 5; p. 294-301.
Annette Anquinet, *Poëzie in openbare bibliotheken*. - Leuven: KUL, 1986.
E. Conderaerts, *Poëzie en bibliotheken: een vergelijkend onderzoek in Vlaamse en Nederlandse openbare bibliotheken*. - Antwerpen: STLBW, 1988.
Karen De Cock, *De openbare bibliotheek: een onderzoek naar de gebruikers en niet-gebruikers*. - Leuven: KUL, 1999.
Martine De Paepe, *Poëzie in de openbare bibliotheek*. - Antwerpen: STLBW, 1984.
2. Patricia Van Boxel, *Poëzie in Vlaanderen: produktie, distributie en consumptie*. - Leuven: KUL, 1994. - P. 109.
3. Patricia Van Boxel, *Op. cit.* - P. 36-49.
4. Karen De Cock, *Op. cit.* - P. 88.
5. Aanwijzingen voor de 'ideale poëzie-opstelling' haalde ik uit: Karen De Cock, *Op. cit.* - P. 80-81; I.A. Annegarn, *Bibliotheekinrichting en presentatie: wat bibliotheken kunnen leren van super-*

markten en boekwinkels. - Den Haag: NBLC, 1992. - P. 21; Rachel van Riel, *Boekpromotie in de bibliotheek: de lezer centraal*, in: *Bibliotheek- & archiefgids*, 75 (1999) 5; p. 185-190.

6. Annemie Verduyck (samenst.), *Uitbreidingsactiviteiten*. - Leuven: PLOB, [s.a.]; p. 16-17.
7. Meer informatie over reader development: Rachel van Riel, *Op. cit.*
8. Dit is een herwerking en uitbreiding van: Johan Eeckhout, *Literaire actualiteit*, VVBAD internet (tekst van de studiedag "Ik zoek een goed boek"): <http://www.vvbad.be/ob990625w3.html>. Actief op : 29/08/01
9. Geciteerd in: Marijke Hoflack en Peter Van den Broeck, *Uitbreidingsactiviteiten als extra's?*, in: *Bibliotheek- & archiefgids*, 76 (2000) 4; p. 29-35.

SAMENVATTING

Poëzie staat vaak ter discussie in de bibliotheek, om rentabiliteitsredenen: je haalt er geen uitleentopscoring mee en ze is moeilijk te promoten. Ook louter technisch, tijdens de collectievorming, levert poëzie heel wat problemen op. Zo laat de distributie vaak te wensen over, veel bundels worden immers uitgegeven in een bijna marginaal te noemen circuit. Onderzoek wijst uit dat de poëziesamenvatting vaak al te oppervlakkig wordt uitgebouwd in de doorsnee Vlaamse bibliotheek. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat meer dan de helft van de poëziefhebbers hoogstens matig tevreden is over hun bibliotheek. We onderzoeken waarom, en ons basierend op een correct profiel van die poëziefhebber, zoeken we hoe we hen een betere service kunnen aanbieden. Komen aan bod: wenken voor een consistente collectievorming, een gebruiksvriendelijkere opstelling en een veelzijdig promotiebeleid.

ABSTRACT

Poetry in public libraries is often under discussion, mainly for reasons of cost-effectiveness: poetry does not yield top scores as to loan and is hard to promote. Also in the phase of collection building, poetry entails quite a few technical problems. Distribution is far from perfect, since several volumes are published in a 'marginal' circuit. Research reveals that the poetry collection is often superficially developed in the average Flemish library. One shouldn't be surprised therefore that more than half of the poetry lovers is only moderately satisfied with poetry in their library. We try to find out why that is so, and, basing ourselves on a correct profile of the poetry loaner, search how to offer him a better service. Suggestions for a more consistent collection building, a user friendly placing and a versatile promotion policy are dealt with successfully.